

Meddig mehet a sportoló merészége, hogy már a tiltott „játék az élettel” kezdődjék számára vagy az egészség veszélyeztetésének az a foka álljon be, amelynek túllépését tiltja a keresztény erkölcsi törvény? Miként ítéljük meg erkölcsileg a súlyos testi sérüléseket, amelynek a birkózásnál, vívásnál és boksolásnál fordulhatnak elő? Nem kell-e egy olyan korban, amikor a sportbéli csúcsteljesítményeket mindennek bevetésére érdemesnek tekintik, felülvizsgálnunk és esetleg módosítunk az önfenntartás köteleységére vonatkozó erkölcsi alapteteleket, tehát azokat az elveket, amelyek a saját életünkkel és egészségünkkel való rendelkezésünket szabályozzák?

Ezzel az érdekes probléma-körrel foglalkozik *Pax Leitner* abban a nagyon is időszerű tanulmányában, amelyet a linzi *Theologisch-Praktische Quartalschrift* tett közzé. Hasonló kérdést már harminc évvel ezelőtt felvetettek ugyanebben a folyóiratban: „Szemben a mai testkultura-mozgalommal revizióra szorul-e a katolikus álláspont?” Leplezetlen aggodalommal állapította meg az akkori szerző, hogy „a testkultura, testápolás és testgyakorlás egészen új áramlata mindent elsöpörő erővel tört reánk”, majd ezzel a figyelmeztetéssel zárta: „Mia azonban, lelkipásztorok, ne csak valami szükséges rosszat lássunk ebben, amelynek kiküszöbölésére nincsen hatalmunk, hanem sokkal inkább arra az elemi erkölcsi kötelességre gondoljunk, amely a test gondozását írja elő.”

Utóbbi szavakkal tehát már akkor utalás történt az ötödik parancs feltevlen követelményére, amelyet később, 1952-ben XII. Pius pápa az országos olasz sportkongresszus tagjainak fogadásakor ekként határozott meg: „Kötelességünk a testet mind statikusan, mind dinamikus oldaláról nevelnünk, fejlesztenünk és erősítenünk, hogy a lélek alkalmas eszköze legyen az emberi személy belső és külső életének kibontakoztatásában.”

A testkulturát illetően nem is tállkozhattunk soha más felfogással a katolikus erkölcsstanban — emeli ki Leitner. Ha a gyakorlati magatartás mégsem felelt meg mindig ennek, azt egyedül az illem és az erkölcs megővésának keresésével magyarázhatjuk.

Előbb a meztelen test kultuszának fejlesztése, később a kétnembeliek együttes sportolása váltott ki aggodalmakat. De már abban az időben, amikor még nagyon kemény szavak hangzottak el a sportegyesületek ellen, annak, aki benne állt a sportmozgalomban, fel kellett ismernie a helyzet gyökeres változását. A játszadozásból komoly dolog lett, az idő kitöltéséből és divatos szórakozásból a test módszeres képzése és iskolázása, ami figyelemre-méltó teljesítményekre képesítette az embert. A testgyakorlásból értékes nevelőeszköz lett, amely a testet veszi ugyan munkába, de célként az egész emberre irányul. A sport nyugtorta öröm, a siker szította lelkesedését a fiatal ember érdeklődését és hűti vagy tompítja a káros szenvedélyeket. Mi több, a sportok művelése a sportszerűségről eredő sajátos eredményekre serkenti az ifjúságot: becsületességre, amely fondorlatok nélkül áhítja a sikert, alkalmazkodásra és engedelmességre, hűségre és szerénységre, türelemre és szótartásra, általában testi-lelki tisztaságra és mértékletességre. S ha a sportot ilyen módon gyakorolják, akkor — XII. Pius 1955. évi beszédét idézve — „szinte aszkézissé válik”, amely könnyűszerrel beilleszthető a természetfeletti körébe. Így nézi és ennyire értékeli tehát a katolikus erkölcsstan a sportot. Nem csoda, ha vannak katolikus gondolkodók, akik az emberemesítő törekvésekben az egyház szövetségeseinek mondják a sportot.

Ma azonban új aggályok merülnek fel, amelyek nem kevésbé nyomósak, mint a 30 év előttié. A sport a műkedvelő és a hivatásos sportolók seregével, az embertömegekkel, amelyek a stadionokba áradnak, és az érdeklődés révén, amelyet a sajtó tart ébren, olyan méreteket öltött, hogy a mai társadalom egyik tipikus jelenségének kell minősítenünk. Ez a jelenség azonban már nem a hajdani sport, nem pusztán testgyakorlás, torna, úszás, játék, ami a testi erők fenntartására és növelésére szolgál. „Sporton” ma általában már csak a versenyt értik és annak előkészítéseként az edzést, amely könyörtelenül mobilizálja az ember minden testi és szellemi erejét, hogy a legszélsőbb hatá-

rát elérje annak, ami egyáltalán teljesíthető. S ekként sportolni a legtöbb ember szerint meg is éri az áldozatot, mert a sportbajnok az elképzelhető legnagyobb megbecsülésnek örvend, különösen a mai fiatalság részéről. Egyesek nem egyszer többre értékelik a sportbeli kiválóságot, mint a foglalkozási, és a társadalmi kötelességek teljesítését, nem is beszélve például az édesanya csendes fáradozásáról a családjáért. Holott nemcsak a katolikus morál szempontjából, de általánosságban is felmerül a kérdés: helyes-e az emberi teljesítmények ilyen értékskálája, célravezető-e az, ha az egyének legfőbb értékmérőjeként a sportban való jeleskedést szerepeltetik? Már 1951-ben így hívta fel erre XII. Pius a sportsajtó képviselőinek figyelmét: „Ellenkeznek az értelemmel és a közjó szervenve miatta, ha a sport tartósan az első helyet foglalná el az emberek érdeklődésében, s a tulajdonképpeni emberi hivatás, a munka végül már csak a fődolognak számító sport bosszantó megszakításának látszanék.”

Nem kell katolikus módon gondolkodnunk ahhoz, hogy a sportteljesítmények ilyen túlbecsülésében a munka-étosz fenyegetettségét ismerjük fel. Mi, katolikusok, persze az általunk vallott egész vallási és erkölcsi értékrendet is féltjük. „A testi erőt és a sportteljesítményt soha sem tehetjük meg az emberi élet legfőbb céljává — mutatott rá a minap Gargitter püspök. Fiatalságunkat, amelyet megkönyeztetett ez a veszedelem, oda kell vezetnünk a világ Megváltójának keresztjéhez, aki akkor állt küldetése csúcspontján, amikor minden erő és szépség elszállott belőle. Krisztust, a megfeszített Krisztust tagadnók meg és keserű igazságtalanságot követnénk el beteg és öreg felebarátaink ellen, ha a sportteljesítményt emelnék az emberi értékesség mércéjévé.” S bizonyos, hogy legalább is az alapkérdésben a nem vallásos emberek közül is mind többen jutnak a miénkkel egyező véleményre. Nekünk, katolikusoknak, mindenestre revízió alá kell vennünk a saját köreinkben a sporttevékenység kirívó magasztalását, ha nem akarunk összeütközésbe kerülni a keresztény morállal és értékrenddel.

Hogy a közvéleményben — s itt a

szervő természetesen főleg a nyugati közvéleményt érti — mihamarabb egészséges változás történjék, annál sürgetőbb, mert a sportrekordok hajszolása újból és újból ok és ösztönzés arra a felelőtlen vakmerőségre, amelylyel oly sokan, éppen a legünnepeltebb sportolók, kockára dobják egészségüket és életüket. Nem egyházi kiadványban, de egy bécsi napilap sportrovatában olvashattuk a minap: „A sport azon az úton van, hogy bálvány lesz belőle. Nem erősíti, hanem az edzés túlzásával nem egyszer egyenesen aláássa az egészséget. Sokan azért is tulásba viszik a tréninget, mert tapasztalják, hogy még kenyérkereső foglalkozásukban is minden munkánál jobb és megkülönböztetett elhelyezkedést remélhetnek a sporttól. Magától értetődik, hogy a sport és a sportrajongás is áldozatokat kíván. Ezeknek az áldozatoknak azonban határt kellene, hogy szabjon az a körülmény, hogy végül is csak játékról van szó. Nem szabad, hogy az egész élet legyen benne a tét, mert ez már fanatizmus lenne.” Éppen az a baj azonban — fűzi hozzá Leitner —, hogy ma már egyre kevésbé játéka az, amivel szembealáljuk magunkat, mert a sportolás egyre többek számára válik foglalkozássá és életfeladattá.

Akár hivatásból, akár kedvtelésből sportol azonban valaki, külön sportmorál egyik esetben sincs — szögezi le Leitner. Hogy gondját viseljük a saját testünk és életünk fizikai épségének, mindenkor és mindenki számára egyformán kötelező. Ésszerűen folyik ebből, hogy egészségét és életét senkinek sem szabad szükségte nélkül kitennie súlyos veszélyeknek. Annak szükségessége pedig, hogy a sportban, minthogy játék, egészséget és életet kockáztassunk, szoros értelemben soha sem állhat fenn. Ebben a pontban a keresztény morál nem tehet semmiféle engedményt. Amit erkölcsi követelményként támaszt: hogy a sport-tevékenységet viszonylag veszélytelen mértékre csökkentsük. Sajnos persze ezzel is úgy vagyunk, hogy amilyen könnyű az elvet megfogalmazni, annyira nehéz a gyakorlatban keresztülvinni. Mert itt van mindjárt a kérdés, hogy mikor lép elő az a súlyos veszély, amely a sportoló merészségének már feltétlenül megállást parancsol?

Általános érvényűség igényével nem nyilatkozhatunk erről, mert a veszély nagyságát nemcsak a sportág természeté és a konkrét körülmények, mint a terep minősége, légköri viszonyok stb. határozzák meg, hanem elsősorban a sportoló egyéni képességei. Kétségtelenül súlyos veszélyt jelent a „vabanque” játék, amelybe a „minden vagy semmi” kilátásával rohan bele az ember. Jellemző erre néhány sor abból a nekrológból, amelyet egy sí-bajnok halálos balesete alkalmából adott közre multkoriban a *Tiroler Tageszeitung*: „Sem őt, sem a rendezőket nem hibáztathatjuk a szerencsétlenségért. Halála azonban annál inkább kötelességünké teszi, hogy végét vessük annak a rekord-őrületnek, amelynek, ahogyan mi értelmezzük, vajmi kevés köze van a sporthoz. Soha sem lehet cél, hogy a lovagi tornából rekord-hajhászt teremtsenek s egy olyan sportág művelőit, amely annyira összenőtt az eleganciával és a szépséggel, veszélyekbe, sőt életveszélybe kényszerítsék. Útját kell állni ennek az ártalmas folyamatnak, nehogy azok az érdekek, amelyek számára csupán eszköz a sport, további áldozatokat követeljenek.” Ha a motorsport az utolsó tíz évben a világ legjobb versenyzői közül kereken 150-nek került életébe, nem kell sokat bizonygatnunk, hogy a féktelenség és a rekord-kergetés a legsúlyosabb veszedelmet rejti magában. S áll ez valamennyi sportágra. Ami például az ökölvívást illeti, *Häring*, a neves moralista írja „Krisztus törvénye” címmel 1955-ben kiadott nagy művében: statisztikai kimutatás, miszerint a kiütésig (knockout) vitt bokszmérkőzés egészségben és életben számtalan áldozatot kívánt és állandóan kíván, kimondja róla az erkölcsi ítéletet is. Kísérő tünete a hivatásos ökölvívók eldurvulása és ugyanígy a nézőké is, akik tetszésnyilvánításaikkal és szenvédelyes kiáltozásukkal életveszélyes ütésekre buzdítják a versenyzőket. Az amatőr-bokszolást persze, amelynél ki van zárva az igazi durvaság és a testi épség komoly veszélyeztetése, nem éri ez a szigorú ítélet.”

Konkrét esetben az egészség és élet veszélyének nagyságát és ebből származóan a veszély-kerülés kötelességének mértékét a szóbanforgó egyén sportképességei határozzák meg. A

nehézségek vállalása, a velük való szembenézés kimondottan sporterény, ezt azonban soha nem szabad összevetésztetni a vakmerő önbizakodással. Az eltökéltség a nehézségek leküzdésére egy a bátorsággal, ahhoz azonban, hogy ez a bátorság valóban sport-bátorság legyen, megfelelő alappal kell bírnia a testi és a lelki teljesítőképességben és a technikai tudásban. Hogy megvannak-e a konkrét esetben mindezek a feltételek, azt egyedül a sportoló lelkiismerete döntheti el. Ettől a személyes számvetéstől nem mentesítheti semmiféle orvosi bizonyítvány és semmiféle sport-fórum minősítése, bármennyire szükségesek ezek az induláshoz, mert a merészségéért mindig az felelős, aki abba kényszer nélkül, önként belebocsátkozott. A megalapozott merészségnek sohasem szabad vakmerőséggé fajulnia, amely már könnyelműség. S nemcsak könnyelműen cselekszik, de erkölcsileg is vétkezik az, aki például hiányos felszereléssel és kellő helyismeret nélkül, olykor még jószándékú figyelmeztetések ellenére is nehézséges sport-túrákra vállalkozik, amivel azután nemcsak a saját, de embertársai életét is súlyosan veszélyezteti. S ez a vétkeesség nem csupán akkor forog fenn, ha életét a sebességi verseny, a hegy vagy a tó áldozatul követeli, vagyis ha a szerencsétlenség már megtörtént, hanem már azzal bekövetkezik, hogy szükségtelenül kiteszi magát ilyen veszélyeknek. Helyes az a tétel, hogy magasabb sportképzettség és derekaság csökkenti a veszélyességet s ennek megfelelően nagyobb merészséget enged meg, de az önmegítélésnél és az eshetőségek mérlegelésénél a veszélyességi görbe objektív mértékeit sem szabad figyelmen kívül hagyni. S nem jelölhetünk meg indító okot, amely a sportolót felmenthetné az általános erkölcsi törvény s kiváltképpen ama kötelezettsége alól, amellyel — a katolikus felfogás szerint — Istennek, családjának és a saját személyének tartozik. Ezzel az utóbbi kötelezettséggel kapcsolatban el kell utasítanunk azt a tévedést, mintha korlátlanok tekinthetnők a saját testünkkel való rendelkezés jogát, következesképpen nyilvánvaló veszélynek és embertelen erőfeszítésnek is tetszésünk szerint kitehetnők magunkat.

Hogy a teljesítőképességet a lehető

legmagasabbra csavarják és elejét vegyék a normálisan várható fáradásnak, szívesen folyamodnak újabban a legkülönbözőbb serkentő szerekhez és orvosságokhoz. Sportkörökben határozottan kárhoztatják ezt a „dopingolást” s a nyilvánosság előtt is már sűrűn tiltakoztak ellene a legkülönbözőbb szakemberek. Sportorvosok egyöntetű megállapítása szerint a teljesítménynek ez a mesterséges fokozása felelőtlen rablógazdaság a testi tartalékokkal, amiktől annál inkább óvni kell a sportolókat, mert eleinte maguk sem érzik, hogy milyen veszélyes játékok őrzenek. A keresztény morál álláspontjáról — mint Leitner kifejti — bűnösnek kell mondani ezeket a praktikákat, mert jövőtehetetlen károkat okoznak az emberi szervezetben. Ha megkérdezzük, hogy mégis miért kerülhet sor ilyen visszaélésekre, az érdekeltek vagy az érintett személyek legtöbbször a nézőközönségre hivatkoznak, amely meglepetésekre és szenzációkra éhes, azokra az ezrekekre és tízezrekre, akiknél csak az idegcsiklandozás számít, az emberélet semmit. Összhangban van ez azzal, amit XII. Pius, a „sportpápa” is szövegített, nevezetesen, hogy a sport elfajulásáért „nem kis felelősség terheli a nézőket, a szervezőket és a tudósítokat, akik dicsőítik a nyaktörő mutatványokat és kockázatokat, vagy emberfölötti erőfeszítésre lelkesítik a versenyzőket”. Ezeket az erkölcsi megfontolásokat kell nekünk, katolikusoknak, képviselnünk — jelenti ki Leitner —, annál is inkább, mert tanúi lehetünk annak, hogy a sport nem lényegtelenül befolyásolja napjaink emberének külső és belső alakulását.

Ami a birkózásnál, vívásnál, bokszolásnál és más sportoknál adódható sérülések erkölcsi megítélését illeti, itt sem állíthatunk fel a rendestől eltérő erkölcsi törvényeket. Ezek a gyakorlatok mind sportok és a sport fogalmába esnek, akkor is, ha némelyek „harcot” emlegetnek. A sport pedig mindenkor játék volt és az is marad, reá is vonatkozik tehát a klasszikus tétel: „Ut ludus sit justus, ne adhibeantur fraudes aut artes illicitae” — hogy a játék igazságos legyen, ne folyamiódjék senki csaláshoz vagy meg nem engedett fondorlatokhoz. A sportszabályok lelkiismeretes betartásával és betartatásával vesszük a legtöbb-

ször elejét annak, hogy a résztvevők bármelyike megsérüljön. Ebben az esetben, ha mégis szerencsétlenség történik, nem írhatjuk annak rovására, aki a bajt okozta, mert hiszen sem bűnös hanyagsággal, sem ártási szándékkal nem vádolhatjuk meg. Ezen felül az „ellenfél” a játékharc önkéntes felvételével bennrejlön már magára vállalta az esetleges sérülés kockázatát s ilyen módon „büntárs” lett belőle. Magától értetődik azonban, hogy a játékszabályok szándékos durva megszegésével előidézett sérülés nemcsak „unfair” játékot bizonyít, de bűn az ötédiik parancs ellen, s mint ilyen, adott körülmények között kártalanítási kötelezettséget von magával. Ha pénzbeli vagy más értékes díjak vannak kitűzve és a sportoló fondorlattal vagy bármilyen tiltott módon szerzi meg azokat, cselekedete egynek számít a lopással. A visszatérítésre vonatkozó ismert előírásokat kell alkalmazni ilyenkor. Szándékos durvaságok és tekintetnélküliségek akkor sem egyeztethetők össze a keresztény erkölcsi törvénnyel, ha sportpálya a szinterük, mert éppen a sportpálya az a hely, ahol a test és a lélek együttes nemesítése a legfőbb cél. Baleset persze minden elővigyázatosság mellett történhetik. Ilyenkor, ha az erkölcs nem is támaszt „ex iustitia” kötelezettséget, a szeretet parancsa kívánja meg a rendező intézménytől és a játékosoktól, hogy anyagilag is segítségére siessenek a sporttársnak, függetlenül attól a támogatástól, amelyet a kezességi és balesetbiztosításnak kell nyújtania.

„Az isteni törvényektől kölcsönzik erejüket azok a törvények is, amelyeket már a pogány atléták ismertek és amelyekhez az igazi sportemberek mint a játék és mérkőzés sérthetetlen törvényeikhez joggal ragaszkodnak — jelentette ki 1952-ben XII. Pius. — A sportjellelem sarkpontjai ezek: becsületesség, tisztesség, lovagiaság, irtózás a csalástól és fondorlattól. A sportjellemehez tartozik, hogy az ember az ellenfél jó hírért és becsületéért éppolyan drágának és értékesnek tekintse, mint a magát.” Neki meggyőződése — írja befejezésül Leitner —, hogy a keresztény morál imént taglalt elveinek kövételével a sport igenis megszabadulhat attól a mindinkább eluralkodó anyagiasságtól, amelyet különösen a

hivatásos sportolók elszaporodása nyomán tapasztalunk. Ugyanakkor azonban nekünk, katolikusoknak is szabadulnunk kell a sport ellen forduló áll-
vallásos képzetektől. Szívleljük meg XII. Pius pápa intelmét: „Találja mindenki örömet s sport és gimnasztika korrekt gyakorlásában. Vigyük bele ezt a jótékony gyakorlatot az egész

népbe, hogy folyvást növekedjék testi és lelki egészsége s hogy megerősöd-
jék teste a lélek szolgálatára. Ne feledjük azonban a legviharosabb és újongóbb sporttevékenység közepette sem, hogy ami mindennél fontosabb az életben: a lélek, a lelkiismeret és, a legmagasabb fokon, Isten.”

A KIS ÚT

„Minden teremtetett lénynek szüksége van táplálkozásra... a léleknek is kell táplálkoznia. Hol van hát a tápláléka? Gyermekeim, mikor Isten táplálékot akart adni lelkünknek, hogy elbirja az élet zarandokútját, végigjáratta tekintetét a világon, de semmit sem talált, ami a lélekhez méltó lett volna. Erre önmagára tekintett és elhatározta, hogy önmagát adja oda... Milyen nagy vagy te, ó lelkem, hiszen egyedül Isten képes kielégíteni!... Isten teste és vére a lélek tápláléka. Ó, szépséges táplálék! A lélek csak Istennel tud táplálkozni! Neki semmi sem elég, csak az Isten!...

A templom a lelkek háza, nekünk keresztényeknek otthonunk. Ebben a házban is van éléskamra. Látjátok az oltárszekrényt? Ha valaki kérdezne bennünket, hogy mi ez, azt felelhetnénk: „Éléskamra”...

Milyen szép lesz az örökkévalóságban a lélek, mely sokszor és méltón vette magához a jó Istent! Krisztus Urunk teste átragyog testünkön; imádandó vére vérünkön; lelkünk az egész örökkévalóságon át egyesül az övével... Elébe jönnek az angyalok az ég Királynőjével, mert fölismerik ebben a lélekben az Isten Fiát...

Rajta tehát, gyermekeim, végezzetek szentáldozást. Menjetek Jézushoz szeretettel és bizalommal! Éljetek belőle, hogy élhessetek érte!... Igaz, hogy nem vagytok méltók, de szükségetek van rá... a keresztény egész élete előkészület legyen erre a nagy cselekedetre... Az ősegyházban minden nap áldoztak... Ha nem tudunk ide a templomba jönni, forduljunk a tabernákulum felé.

Ó, mily nagy is vagy te ember! Isten teste s vére táplál és oltja szomjaidat... Azok boldogok csak igazán, akik a halál pillanatában fogadják a szentáldozást! A külön ítéleten az Atyaisten meglátja bennük Fiát.”

(Vianney Szent János. *Monin—Vác*: Szól az arsi szent. 74—79.)

Az Arsi Plébános télen tizenegy, nyáron rendszeres tizenhat órát dolgozott legközvetlenebbül a lelkeken, mint Isten kegyelmének eszköze a gyónatóságokban. De mégis azt hirdette, hogy az Egyházat megreformálni a szentáldozáson keresztül lehet. Ezért, ha áldoztatni hívták, mindig szívesen jött ki a gyónatóságokból. Nem volt türelmetlen még akkor sem, amikor háromszor egymás után hívták ki olyanok, akik egyszerre is megáldozhattak volna. Szentbeszédeiben és híres katechéziseiben is legszívesebben az „éléskamra” felé mutatott. 1859. július 29-én utolsó katechéziséből már semmit sem értettek hallgatói. Csak abból látták, hogy az Oltáriszentségről beszélt, mert állandóan az oltárszekrény felé nézett és mosolygott. Tudta, hogy

a szentáldozásban maga az Isten dolgozik a lelkünkön és ezért akarta hallgatói lelkében az étvágyat fölkelteni a templom „éléskamrájának” Kenyere iránt.

Az Oltáriszentség a legcsillapíthatatlanabb vágyból születik: az Isten önmagát adni, ajándékozni, kiárasztani akaró vágyából. Ezért mondja az Úr Jézus az utolsó vacsora elején, hogy „vágyva vágytam” (epedve vágytam) (Luk. 22, 15.). Ahhoz, hogy az étel tápláljon, étvágygal kell magunkhoz vennünk. Az Oltáriszentség úgy válik igazán a lelkünk táplálékává, ha Istenkeresésünk szenvedélyes felfokozásával, Istent éhezve és szomjuhözva jövünk az áldoztatórácshoz. Ahol élet indul meg, ott előbb mindig feszültségek voltak. Micsoda feszültségek